

DE VINGERAFDRUK VAN TONGEREN

Met historisch erfgoed zonder gelijke en een weelderige natuur rondom is het oude Tongeren een Limburgse stek om musea te bezoeken, door stukjes Haspengouw te fietsen en op een terras van een lokale specialiteit te genieten: “daar zijn mensen”.

Dat wij Belgen van alle Galliërs de dappersten waren, is schoolwijsheid die vandaag in politiek vaarwater is beland. Maar die beroemde zin uit Julius Caesars oorlogsdagboek krijgt toch enige romantische weerklank als ik hem trots op het marktplein van Tongeren zie staan: met een bijl in de hand trotseert Ambiorix, hoofdman van de Eburonen en veldheer tegen de Romeinen, de stoere kerktoeren. Die Onze-Lieve-Vrouwe Geboortebasiliek is opgetrokken uit lokale zandsteen, mergel uit Haspengouw vol bloeiende fruitboomgaarden in het

voorjaar, een kastelenroute en de mooiste kleuren in de herfst. Onder Servatius bloeide de stad als eerste bisschopsstad van de Nederlanden, maar diezelfde heilige zou zijn zetel later verplaatsen naar Maastricht, waarmee het verval inzette (Franse troepen zouden Tongeren in de zeventiende eeuw platbranden). Op de straks autovrije markt van België's oudste stad, als Atuatuca Tungrorum een belangrijke vesting van de Romeinen, bestel ik een Caesar'ke, een witteke uit eigen stad. Op het plein met wel een dozijn hoeken zijn alle terrassen volzet, voor een hapje, een schuimend bier of om te kijken naar het straattheater dat de namiddag voorbij laat kabbelen. Giraffen kijken reikhalzend naar de toren, kippen blazen op koperinstrumenten en trollen grinniken door de menigte. Rechts staat het stadhuis, de trotse Eburonenkoning keert me de rug toe, maar het is die massieve kerk die al eeuwenlang alle aandacht naar zich toe zuigt. Boven het portaal staat Maria. Het interieur is streng, maar de kerkschat erg rijk, met een indringende Christus uit de twaalfde eeuw, Mariabeelden en reliekhouders zoals van Sebastiaan en Catharina, de patrones van het begijnhof. Achter de kerk schuilen talloze zuiltjes van een Romaanse kloostergang. Zo loop ik rond de basiliek, over pleintjes, door het steegje van de Allée verte, langs gotische ramen en de achterkant van de kerk, die zelfs de Tongenaren tot voor de herinrichting van de wijk nooit te zien kregen. Nu sta ik tussen patio, boogbrug en water op het nieuwe museumplein: Tongeren is veranderd.

Erfgoed is in Tongeren geen loos woord: nog maar pas werd het Gallo-Romeins Museum tot boeiendste 'Europees Museum van het jaar' verkozen. Aan de ingang van het sobere gebouw, opgetrokken in Italiaanse natuursteen die mooi samengaat met de silex en zandsteen van de basiliek, lokt een rode vingerafdruk me naar binnen voor een archeologische ontdekkingsstocht, niet saai maar op z'n best, met klank, licht, beeld en meer dan tweeduizend voorwerpen. Voorbij de donkerzwarte

toegangspoort begint een verhaal van een half miljoen jaar: “daar zijn mensen!”. Levensechte figuren in kunsthars roepen het harde bestaan van de prehistorische mens op. Toch wel jammer dat de Neanderthaler, om nog altijd onzekere redenen, is uitgestorven. Anders liep nu, naast onze homo sapiens, een tweede mensensoort door de straten van deze stad. Een verdieping hoger, in het neolithicum, wordt de zwervende mens landbouwer. Ik leer over elitesamenlevingen, ontdek grafheuvels en hun schatten. Daar komen de Romeinse soldaten en op de tweede verdieping kijk en luister ik, want overal geven gastvrouwen en -heren deskundig advies, naar de genese van Tongeren rond tien vóór Christus, de Romeinse stad met haar pronkstukken van vazen, potten, munten, beeldjes en al wat het leven in deze ‘wereldstad’ welstellend moest maken. In een decor van ruw metaal en gezandstraald beton, met veel grijs, schaduwen en zalig licht is het Gallo-Romeins Museum, met een multimediale setting voor jong en oud, de beste oase van de stad. Zeker als het regent.

Zondagochtend, tot na de noon, is de antieke stad in de ban van brocante en antiek, van “ouwen brol”, zoals ik iemand hoor

zeggen, tot het kostbaarste porselein. De markt woekert van de Veemarkt, waar ik vanuit mijn hotelkamer zicht heb op de vrolijke chaos, langs de Middeleeuwse Leopoldwal naar de overdekte Eburonenspoorthal, waar ze op andere dagen basketbal spelen. Alles fonkelt, glimt en verleidt tot een koopje: kristal en koper, schone en ordinaire rommel, maar ook prachtig antiek, zowel op tafeltjes onder een parasol als achter huisgevels met faam. Even weelderig is het taalgebruik: in een Babylonische spraakharmonie hoor ik Vlaams en Nederlands, Limburgse dialecten en Frans, Duits, Engels en zelfs Italiaans. De stad is vermaard, Tongeren is ook een antiekstad. Toch zeker in de voormiddag op de dag des heren. Bronzen klinknagels leiden langs de Ambiorixroute door de stad. Langs de winkels van de Maastrichterstraat, onder de Moerenpoort als overblijfsel van de Middeleeuwse omwalling, langs een bruggetje over de Jeker. En als Gentenaar heb ik daar een zwak voor: het begijnhof van Sint-Catharina is zoals meestal een oase van stilte, een dorp met voortuintjes, ijzerwerk met rozen en zeventiende-eeuwse gevels.

Intimistisch zoals het hoort. Voor de kerk, met binnenin tijdelijke exposities, staan tafeltjes van Herberg De Pelgrim op

de kruising van een paar stegen, waarvan sommige de naam van een heilige dragen: Josef, Rosa of Ursula. De verleiding is groot: een bord asperges op z'n Vlaams, met ei, botersaus, peterselie en aardappeltjes. Van 't vat krijg ik een Ter Dolen, 'het enige Limburgse abdijbier'. Het smaakt allemaal goddelijk lekker.

Een stevig ontbijtbuffet voor een tocht door zuidelijk Limburg, op de grens met Wallonië. Met een gratis huurfiets van de toeristische dienst rijd ik, kan het anders, langs de Legioenenaan, met brokstukken Romeinse wallen die Atuatuca Tungrorum tegen barbaarse aanvallen moesten verdedigen. De restanten zijn klein, maar ook een met planten en bloemen begroeide microkosmos uit het mergelland. Holle wandelwegen leiden naar het bos van Beukenberg en een stuk aquaduct. Op een plein staat met Via Romana een (door vandalen beschadigde) maquette van de Latijnse vestingmuren: imposant groot en belangrijk moet die Romeinse stad geweest zijn. En wat in het museum nog in schemer gehulde geschiedenis was, krijgt nu door de zon getekende vanzelfsprekendheid. Eerst langs de Romeinse Kassei, ooit de heirbaan van Keulen naar Bavai waar niets van overblijft, daarna tussen akkers en de dorpskom van

Koninksem staan vergroeid met het landschap en toch zichtbaar twee tumuli, die boven de daken en bijna boven de bomen uitreiken. Eeuwenoude grafheuvels tussen huizen en villa's uit mijn eeuw, het is me wat. Dan fiets ik langs graanvelden en aardbeienheuveltjes, met een lila golvend vlasveld door een stuk Provençaals Haspengouw, langs een ommuurde hoeve en het wijnkasteel van Genoelselderen. Nog een brug over de Jeker en haar eendenkroost, onder een spoorwegbrug naar de dreven van het natuurgebied De Kevie, waar opnieuw bevers huizen. Het is niet stil, want ik hoor fitissen en een late koekoek, zie in een boom een slapende ransuil en val bijna van mijn fiets als een havik voorbijglijdt. Ik trap door tot in Nerem, waar het dorpsplein doormidden gesneden is door een riviertje dat Beek heet, en draai me nog maar eens om: overal rondom België's oudste stad steekt die kolos wel ergens omhoog tussen de velden, het bakens van Tongeren, de stoere basiliek die in haar naam het woord Geboorte draagt.

Verschenen in Nest, 1 september 2011.

